Історико-політичні проблеми сучасного світу. 2025. Т. 52. С. 137-146

Modern Historical and Political Issues. 2025. Vol. 52. pp. 137-146

УДК 32:35.071.7(477) https://doi.org/10.31861/mhpi2025.52.137-146

Іван Осадца[1], Ігор Поліщук[2]

Трансформація системи публічної влади в умовах воєнного стану у контексті гібридизації політичного режиму в Україні

Статтю присвячено комплексному дослідженню трансформації архітектури публічної влади в Україні в умовах повномасштабної збройної агресії крізь призму концепції інституційної гібридизації політичного режиму. Авторами проаналізовано динамічний перехід від децентралізованої демократичної моделі управління до жорсткої воєнно-адміністративної вертикалі, що зумовлено об'єктивною потребою в оперативній концентрації ресурсів та забезпеченні національної безпеки.

У роботі детально досліджується правовий статус та практична діяльність військових адміністрацій, які визначено як ключовий інструмент поєднання військового та державного управління в критичний період. Виявлено низку системних ризиків, що виникають внаслідок надмірної централізації владних повноважень, зокрема загрози поступового згортання реформи децентралізації, дублювання функцій органів місцевого самоврядування та виникнення інституційних дисфункцій у тилових регіонах країни. Окрему увагу приділено аналізу меж легітимного обмеження конституційних прав і свобод громадян, зокрема трансформації медіа-простору та запровадженню цензурних елементів через інструментарій міжнародного «тесту на пропорційність».

На основі синтезу правового аналізу та актуальних соціологічних даних доведено формування в Україні специфічного «гібридного режиму надзвичайного стану», що поєднує демократичну легітимність із авторитарним інструментарієм управління. У висновках сформульовано стратегічні орієнтири для повоєнної демократизації та системного відновлення публічного управління на засадах європейських стандартів і принципів SIGMA, що є необхідною умовою для забезпечення стабільності політичної системи та успішної інтеграції України до Європейського Союзу.

Ключові слова: публічна влада в Україні, воєнний стан, політичний режим, гібридизація політичного режиму, трансформація публічної влади, військові адміністрації, легітимність влади, демократія, авторитаризм.

Ivan Osadtsa[1], Ihor Polishchuk[2]

Transformation of the System of Public Power Under Martial Law Within the Context of Political Regime Hybridization in Ukraine

The article offers a comprehensive scholarly inquiry into the profound transformation of Ukraine's public authority architecture under the conditions of full-scale armed aggression, examined specifically through the conceptual framework of the institutional hybridization of the political regime.

[1] Кандидат політичних наук, доцент кафедри міжнародних відносин та суспільних комунікацій, Чернівецький національний університет імені Юрія Федьковича, Україна.
Candidate of Political Sciences, Associate Professor of the Department of International Relations and Public Communications, Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University, Ukraine.
E-mail: i.osadtsa@chnu.edu.ua; https://orcid.org/0000-0001-5593-5944.

[2] Доктор політичних наук, професор кафедри міжнародного права, Національний юридичний університет імені Ярослава Мудрого, Україна.
Doctor of Political Sciences, Professor of the Department of International Law, Yaroslav Mudryi National Law University, Ukraine.
E-mail: i_polischuk@ukr.net; https://orcid.org/0000-0001-6864-4425.

© 2025 Ivan Osadtsa, Ihor Polishchuk. Published by Yuriy Fedkovych Chernivtsi National University. This is an Open Access article distributed under the terms of the Creative Commons Attribution License 4.0 (CC BY 4.0).

The authors meticulously analyze the dynamic transition from a decentralized, democratic governance model toward a rigid military-administrative vertical, a shift necessitated by the existential imperative for rapid strategic decision-making, national resource mobilization, and the preservation of state sovereignty. At the center of this research is the critical examination of the legal status and operational activities of military administrations. These entities are identified as the pivotal instrument for maintaining state resilience during a period of national emergency, effectively merging military command with civilian administrative techniques.

To provide a more nuanced understanding, the study elaborates on the systemic risks inherent in such a significant concentration of power. This includes an in-depth analysis of the administrative friction between military administrations and local self-government bodies, which threatens to undermine the achievements of previous decentralization reforms. Furthermore, the paper addresses heightened risks of corruption and institutional dysfunctions that emerge particularly in rear regions where immediate military necessity is less pronounced. The authors evaluate the legal boundaries of constitutional restrictions on human rights and freedoms, focusing on the transformation of the national media landscape and the implementation of information control measures through the lens of the international "proportionality test" recognized by global legal standards.

Utilizing a synthesis of empirical sociological data and rigorous legal analysis, the study demonstrates the emergence of a unique «hybrid emergency regime» within Ukraine. This regime maintains its democratic source of legitimacy while simultaneously employing authoritarian instruments to ensure effective national defense. The concluding section articulates strategic pathways for post-war democratization and the comprehensive restoration of the public administration system. The authors argue that adherence to European governance standards and SIGMA principles is not merely a technical requirement but a fundamental prerequisite for Ukraine’s successful integration into the European Union and the long-term democratic stability of its political system.

Keywords: public power in Ukraine, martial law, political regime, hybridization of political regime, transformation of public authority, military administrations, legitimacy of power, democracy, authoritarianism.

Постановка наукової проблеми та її значення. Функціонування та внутрішня побудова (структура) публічного управління в Україні через повномасштабну воєнну агресію Російської Федерації перебувають у кризовому стані. Постійна безпосередня загроза національній безпеці зумовлює актуальність дослідження чинників, що впливають на збереження стійкості державної влади та ефективність врядування в умовах воєнного стану.

У межах цієї статті під інституційною гібридизацією політичного режиму автори розуміють тимчасовий стан функціонування публічної влади, за якого демократична природа держави зберігається на рівні джерела влади та стратегічних цілей, проте методи її реалізації трансформуються у жорстку вертикаль. Ключовим інструментом цієї трансформації виступають військові адміністрації, які забезпечують необхідну для воєнного часу концентрацію ресурсів та оперативність прийняття рішень, що є прикладом вимушеного, але необхідного застосування авторитарного інструментарію заради збереження суверенітету.

Запровадження режиму воєнного стану завжди стає каталізатором глибокої системної кризи, викликаючи значний шоковий вплив на всі без винятку сфери життєдіяльності суспільства і держави. Ця дестабілізація є двоякою. По-перше, вона прямо пов’язана з першопричиною введення такого стану – зовнішньою воєнною агресією, що несе пряму загрозу суверенітету та безпеці. По-друге, шок посилюється через комплексні політико-управлінські та інституційно-правові зміни, що вимагають негайної трансформації існуючої групи державних і суспільних інститутів для адаптації до умов війни. Публічне управління в умовах воєнного часу набуває особливої специфіки, відрізняючись від мирного періоду методами, пріоритетами та тенденціями свого розвитку. Ця унікальність, а також складність протистояння агресії та планування відновлення, гостро потребують об’єктивного, детального та ґрунтовного наукового осмислення. Необхідність міждисциплінарних розвідок є критичною для того, щоб виробити дієві, науково обґрунтовані рекомендації. Ці рекомендації мають чітко окреслювати пріоритети та стратегічні напрями для підвищення загальної ефективності державного управління – як на етапі активного протистояння зовнішній агресії, так і в довгостроковій перспективі поствоєнного відновлення та розвитку держави.

В умовах зовнішньої загрози та обмежень, запроваджених воєнним станом, постає ключове питання співвідношення демократичних засад та вимушеного посилення елементів авторитаризму (зокрема, через централізацію влади та обмеження прав). Збереження демократичної легітимності та водночас забезпечення ефективної обороноздатності і безпеки є критичним викликом для Української держави, враховуючи незворотність євроатлантичного вибору України.

Аналіз останніх досліджень і публікацій із цієї проблеми. Питання трансформації публічного управління в умовах криз перебуває у центрі уваги багатьох дослідників. Теоретичні засади переходу до публічного врядування розкрито у працях Н. Філіпової[3], В. Щербака та М. Білинської[4]. Нова хвиля вітчизняних розвідок (2022–2025 рр.), зокрема праці В. Плотнікова, Н. Копейчикової, М. Рябчука[5], О. Полегкого та О. Кіфоренка[6], присвячена функціонуванню влади та взаємодії держави з громадянським суспільством в умовах воєнного стану. Дослідники, зокрема М. Їжа та Л. Курносенко[7], наголошують, що ризики звуження демократичних практик та авторитарні тенденції воєнного управління вимагають подальших інституційних реформ для збереження стійкості системи.

Зарубіжна політична наука також звертається до аналізу демократичних регресів під час воєн. У дослідженнях С. Левіцкі та Л. Вея[8] показано ризики формування «гібридних режимів» в умовах тривалої мобілізації, коли демократичні процедури втрачають свою субстанцію. Питання рівноваги між свободами і безпекою та роль лідерства у кризовий період досліджують А. Бойн[9] та А. Хункос і С. Пратт[10], чиї напрацювання дозволяють осмислити трансформацію безпекових парадигм у відповідь на російську агресію.

Попри наявність праць, присвячених децентралізації[11] та легітимності влади в умовах війни[12], у межах даного дослідження особливу увагу авторами приділено правовому режиму воєнного стану, механізмам обмеження прав і свобод та специфіці діяльності військових адміністрацій. Недостатня вивченість цих факторів як ключових регуляторів балансу між демократією та авторитаризмом зумовлює потребу в системному політико-правовому аналізі зазначеної проблематики

З огляду на актуальність теми, стаття переслідує подвійну **мету**: проаналізувати основні виклики, з якими стикається державне управління під час воєнного стану, здійснити наукову кваліфікацію трансформацій політичного режиму та намітити шляхи (орієнтири), що сприятимуть збереженню і зміцненню демократичних засад України.

---

[3] Філіпова, Н.В. (2015). Зміна співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації. *Державне управління: удосконалення та розвиток,* 6, с. 15–21. Доступно за: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865.

[4] Гришко, В. (2020). Квадрат ефективності публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*, 17-18, с. 81–84. https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.81.

[5] Рябчук, М. (2024). Держава і громадянське суспільство в умовах війни. *Критика*, 6(58) , с. 40–52; Polegkyi, O. (2025). The Meaning and Consequences of the Russian-Ukrainian War for European Security. *Studia i Analizy Nauk o Polityce,* (1), 15–25. https://doi.org/10.31743/sanp.18391.

[6] Кіфоренко, О. (2022). Поняття публічного управління: історичний генезис. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, 3. с. 3–5. https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.3.5.

[7] Їжа, М.М. та Курносенко, Л.В. (2023). Публічне управління в умовах викликів воєнного стану. *Public Administration and Regional Development*, 19, с. 11–30. https://doi.org/10.34132/pard2023.19.01.

[8] Levitsky, S. та Way, L.A. (2023) Democracy's Surprising Resilience. *Journal of Democracy*, 34(4), pp. 5–20.

[9] Boin, A., Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B. (2017). The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure (2nd ed.). Cambridge University Press. 210 p. https://doi.org/10.1017/9781316339756.

[10] Juncos, A., Pratt S. (2025). A pragmatist theory of power: understanding the EU's transformation and security response to Russia's war in Ukraine. Comparative European Politics, 23, pp. 652–670. https://doi.org/10.1057/s41295-025-00417-8.

[11] Артюшенко, В.В. (2025). В Україні розвивається демократія чи авторитаризм: думки громадян розділилися. Соціологи розповіли, чому деякі українці вважають, що в Україні розвивається авторитаризм. *Дзеркало тижня*, 27 червня; Плотніков, В.В. (2024). Трансформація функцій місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2, с. 10–18.

[12] Когут, І.А. (2024). Військові адміністрації та місцеві органи влади: правові аспекти розподілу повноважень в умовах воєнного стану. *Правова позиція*, 1(38), с. 151–157; Калюжний, О.І. (2023). Свобода слова vs. воєнний стан: окремі питання правового регулювання. *Legal Science and Education Journal*, 10, с. 95–102.

До **завдань** даного дослідження варто віднести аналіз конституційної та тимчасової структури публічної влади в Україні під час воєнного стану, включаючи діяльність військових адміністрацій, аналіз правових основ та механізмів застосування обмежень конституційних прав і свобод громадян, запроваджених в умовах воєнного стану, зокрема свободи слова, визначення ключових проблем сучасного публічного управління, що посилюють інституційні дисфункції та створюють передумови для авторитарних тенденцій, аналіз суспільного сприйняття балансу демократії та авторитаризму в Україні, спираючись на соціологічні дані, рекомендації та орієнтири для збереження демократичного вектору розвитку України в умовах війни, повоєнної відбудови та європейської інтеграції.

Виклад основного матеріалу. Публічне управління в Україні сьогодні перебуває у стані фундаментальної трансформації, де пріоритет національної безпеки диктує необхідність централізації управлінських процесів[13]. Це зумовлює формування специфічної моделі мобілізаційної демократії (або гібридного режиму надзвичайного стану), що стає ключовою характеристикою сучасного політичного режиму. У межах цієї моделі публічна влада, охоплюючи як державну вертикаль (суб'єктів), так і органи місцевого самоврядування, змушена балансувати між збереженням демократичної легітимності та впровадженням жорстких адміністративних обмежень, необхідних для відсічі агресії.

Попри воєнний стан, публічна влада в Україні зберігає свою базову конституційну структуру, що включає: Президента як главу держави, Верховну Раду України як законодавчий орган, Кабінет Міністрів як центральний інститут виконавчої влади та Органи місцевого самоврядування як основу народної самоорганізації.

Паралельно з постійними органами влади, створюються тимчасові військові адміністрації (обласні, районні, населених пунктів). Вони набувають своїх повноважень відповідно до Закону України «Про правовий режим воєнного стану» і діють під керівництвом начальників, що забезпечує єдиноначальність управління. Верховна Рада регулює обсяг їхніх владних функцій, зокрема, вона може передавати їм додаткові повноваження, особливо при їх утворенні на місцях.

Серед особливостей діяльності публічної влади під час воєнного стану варто виділити: незмінність конституційного розподілу влади (законодавча, виконавча, судова) та одночасне запровадження гібридних органів – Військових адміністрацій. Ці адміністрації інтегрують державне та військове управління, заміщуючи або контролюючи місцеве самоврядування в умовах безпосередньої небезпеки. Додатковою особливістю є спеціальне положення про звільнення від відповідальності посадових осіб за непередбачувані наслідки їхніх дій, якщо вони були спрямовані на захист держави від агресії[14].

Створення та діяльність військових адміністрацій (ВА) є найбільш виразним прикладом необхідної централізації публічної влади. Цей захід зумовлений потребою в оперативності та єдиноначальності управління для ефективної протидії агресії. ВА є ключовим інструментом, що забезпечує поєднання військового та державного управління в критичний період. Правовий статус ВА чітко закріплений у Законі України «Про правовий режим воєнного стану» (2015), який визначає їхні повноваження та принципи роботи. Безпосереднім актом, що легітимізує їхню діяльність на конкретних територіях, є відповідний указ Президента України про їхнє утворення.

ВА – це тимчасові державні органи, що створюються на базі відповідних державних адміністрацій (обласних, районних) або органів місцевого самоврядування. Їхня структура ґрунтується на принципі єдиноначальності, коли начальник ВА здійснює керівництво одноосібно, поєднуючи цивільні та військові управлінські функції. Це безпосередньо відрізняє їх від колегіальних органів місцевого самоврядування, що діють за демократичним принципом прийняття рішень[15]. Основна місія ВА полягає в реалізації комплексу заходів, спрямованих на забезпечення національної безпеки й обороноздатності країни, дієвому впровадженні положень правового

[13] Кудь, А. (2021). Децентралізовані інформаційні платформи як інструмент модернізації публічного управління. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Управління та адміністрування»*, 1(15/44), с. 235.
[14] Закон України «Про правовий режим воєнного стану» (2015). *Відомості Верховної Ради (ВВР),* 28, с. 253.
[15] Плотніков, В.В. (2024). Вказ. пр., с. 12.

режиму воєнного стану, а також на підтриманні безперебійного функціонування критично важливих систем життєзабезпечення для громадян.

У регіонах, де ВА утворені в населених пунктах і повністю беруть на себе функції органів місцевого самоврядування (ОМС), демократичні інститути фактично призупиняють свою діяльність. Навіть у тих регіонах, де ОМС продовжують функціонувати, існує значне дублювання повноважень між ВА та виконавчими органами рад.

Дослідники звертають увагу на те, що повноваження ВА у сфері оборонної роботи, зокрема, оповіщення, мобілізація, облаштування рубежів часто перетинаються (дублюються) з функціями, які вже покладені на виконавчі органи місцевого самоврядування (сільських, селищних, міських рад)[16]. Це створює правову колізію та потенційний конфлікт між цивільними і військовими управлінцями.

Критично важливим є питання контролю за використанням фінансових та матеріальних ресурсів. В умовах війни ВА мають розширені можливості оперативного перерозподілу ресурсів, але це вимагає підвищеної уваги до прозорості та підзвітності, оскільки зменшення публічного контролю може стати сприятливим ґрунтом для корупції[17].

Діяльність ВА є прямим, хоч і виправданим військовою необхідністю, згортанням політики децентралізації. Децентралізація базується на передачі влади на місця та посиленні фінансової автономії ОМС. ВА ж повертають повноваження до вертикалі центральної виконавчої влади. Якщо цей механізм не буде чітко обмежений часовими рамками воєнного стану та не супроводжуватиметься планом повного відновлення місцевого самоврядування після війни, існує високий ризик, що тимчасова централізація стане постійною практикою, підриваючи демократичну стійкість держави.

Введення воєнного стану вимагає вимушеного обмеження окремих конституційних прав і свобод громадян задля гарантування національної безпеки. При цьому фундаментальні права, які стосуються людської гідності та життя, повинні за будь-яких умов залишатися недоторканними.

Обмеження прав і свобод громадян мають диференційований характер, поділяючись на заборонені обмеження (не можуть бути обмежені) – права на життя, судовий захист, а також захист гідності і свободи; та можливі обмеження – право на свободу пересування, свободу зборів, право на приватність, свободу слова та право на працю. Також передбачені обмеження доступу до публічної інформації в інтересах національної безпеки.

Свобода слова, закріплена статтею 34 Конституції, визнається фундаментальною ознакою демократичного суспільства. Проте, сама Конституція (стаття 64) передбачає механізм, що надає правові підстави для обмеження окремих прав і свобод громадян під час дії воєнного стану. Такі обмеження можуть бути застосовані, зокрема, з метою забезпечення національної безпеки та підтримання громадського порядку.

Серед ключових механізмів інформаційної політики та обмеження свободи слова в умовах війни українські дослідники виділяють Єдиний телемарафон «Єдині новини», санкції та блокування медіа. Так, єдиний телемарафон «Єдині новини» – це найсуттєвіший інструмент інформаційної централізації, головною метою якого було створення єдиного інформаційного простору для протидії російській дезінформації, оперативне інформування населення про військові дії та дії влади, підтримка суспільного морального духу та єдності. Водночас, з політико-правової точки зору, марафон викликає критику через обмеження плюралізму та відсутність політичних дискусій[18]. Громадянське суспільство та опозиційні політичні сили зазначають, що марафон часто висвітлює лише одну, провладну, точку зору, що посилює концентрацію інформаційного впливу.

Своєю чергою завдяки санкціям та блокуванню медіа українська влада вжила заходів для блокування проросійських ЗМІ, що є виправданим кроком у стані війни. Однак, виникають питання щодо пропорційності та легітимності обмежень стосовно тих медіа, які не мають прямого зв’язку з агресором, але критикують владу[19].

[16] Когут, І.А. (2024). Вказ. пр., с. 154.
[17] Їжа, М.М. та Курносенко, Л.В. (2023). Вказ. пр., с. 22-24.
[18] Артюшенко, В.В. (2025). Вказ. пр.
[19] Калюжний, О.І. (2023). Вказ. пр., с. 98.

Згідно з європейськими стандартами, будь-яке обмеження свободи вираження поглядів має відповідати трьом критеріям (тест ЄСПЛ) – необхідність у демократичному суспільстві (чи є це життєво важливим для функціонування демократичної держави), легітимність (відповідність законодавству), пропорційність (чи не є втручання надмірним щодо законної мети, яку воно переслідує)[20].

Збереження демократичного режиму вимагає, щоб обмеження були якомога вужчими, застосовувалися лише доти, доки існує військова загроза, і не використовувалися для придушення політичної конкуренції чи критики. В іншому випадку, як свідчать соціологічні опитування, громадяни розцінюють це як «тиск на ЗМІ», що є одним з головних індикаторів наростання авторитарних тенденцій.

Вітчизняний експерт В. Гришко констатує, що в сучасній українській системі публічного управління рівень державного управління все ще зберігає своє ключове домінуюче значення. Головною проблемою на цьому рівні є дисбаланс у функціонуванні різних його складових. З огляду на це, існує нагальна потреба у проведенні комплексного аналізу функціональної взаємодії та структури органів державної влади, який має охопити їхні цілі, завдання, розподіл функцій, ресурсне забезпечення та правовий статус.

Дослідник наголошує, що сучасний менеджмент ґрунтується на системно-ситуаційному підході, де гнучкість має перевагу над формалізмом. Цей принцип повинен бути активно впроваджений і в систему публічного управління, зокрема, на рівні місцевого самоврядування. Такий підхід є критично важливим для подолання існуючої бюрократичної рутини та дозволяє переорієнтувати управлінську діяльність. Замість зосередження виключно на дотриманні процесів і формальних процедур, управління має бути спрямоване на досягнення конкретних і якісних кінцевих результатів[21].

Однією з головних проблем публічного управління є фактична незавершеність адміністративно-територіальної реформи в Україні. Цей стан справ призводить до наростання інституційної нерівномірності та дисбалансу у взаємодії між органами публічного управління і структурами місцевого самоврядування на різних адміністративних рівнях. Яскравим і небезпечним прикладом цього є «Малехівський прецедент»: судове рішення про скасування приєднання Малехівської громади до Львівської ОТГ існує, але відсутній будь-який інституційний механізм для його реалізації[22].

Ця проблема має тенденцію до подальшого загострення. Наразі у вищих ешелонах політико-владної ієрархії активно обговорюється доцільність згортання процесу децентралізації на користь посилення владної вертикалі. Ідеться не лише про тимчасовий захід на період воєнного стану, а й про довгострокову перспективу. Такі централізаційні тенденції становлять пряму загрозу демократичному формату розвитку, оскільки він критично залежить від повноцінного місцевого самоврядування як ключової основи для самоорганізації громадян та розвитку ініціатив.

В Україні досі залишається значною мірою неврегульованим (недорегульованим) питання розмежування управлінських функцій між трьома ключовими суб'єктами публічного управління: інститутами державної влади, органами місцевого самоврядування та структурами громадянського суспільства. Ця нечіткість розподілу повноважень стосується не лише організації громадського життя, а й економічної діяльності та критично важливої сфери національної безпеки.

Ситуація в нашій країні ускладнюється також через корупцію та інші інституціональні дисфункції. Це спричиняє неефективність механізмів публічного управління в Україні. Зокрема, постає проблема безвідповідальної поведінки окремих посадових осіб, що є неприпустимим у воєнний час. Приміром, останнім часом фіксуються непоодинокі випадки зловживань: незаконний виїзд військовозобов'язаних чоловіків за кордон, уникнення оподаткування, розкрадання гуманітарної допомоги та несправедливий розподіл земельних ресурсів.

[20] Плотніков, В.В. (2024). Вказ. пр., с. 16.
[21] Гришко, В. (2020). Вказ. пр., с. 84.
[22] Ейсмунт, В. (2021). Апеляційний суд дозволив Малехову вихід зі складу Львівської ОТГ. *ZAXID.NET*. Доступно за: https://zaxid.net/sud_dozvoliv_malehovu_viyti_zi_skladu_lvivskoyi_otg_n1522435.

Попри централізаційні тенденції, громадянське суспільство в Україні залишається активним і виконує компенсаторну функцію демократії. Волонтерські рухи, ініціативи з гуманітарної допомоги, громадські спостереження за діяльністю органів влади стали формою «низової легітимації» держави[23]. Завдяки цим процесам формується унікальний симбіоз – військової демократії, коли суспільна участь поєднується з необхідністю оперативного управління. Після війни саме ці ініціативи можуть стати фундаментом для оновлення політичної системи, переходу від вертикально-бюрократичної моделі до партнерської взаємодії влади і громад.

Аналіз окремих складових – від централізації управління через військові адміністрації до обмеження інформаційного плюралізму – дозволяє характеризувати сучасний політичний режим України як гібридний режим надзвичайного стану. Його особливістю є «дуалістична» природа: збереження стабільного демократично-конституційного фундаменту при одночасному функціонуванні тимчасової мобілізаційно-авторитарної надбудови. Публічна влада в межах такого режиму здійснюється через постійний компроміс між військовою доцільністю та демократичною легітимністю. Таким чином, це не просто «нестійка демократія», а специфічна форма «демократії захисного типу», де авторитарні методи є інструментом збереження суб'єктності держави, а не формою узурпації влади.

Останні соціологічні дослідження демонструють значну поляризацію серед українських громадян щодо вектора розвитку країни – демократичного чи авторитарного. За даними опитування Київського міжнародного інституту соціології (КМІС), думки респондентів розділилися майже навпіл. Зокрема, 50% опитаних вважають, що Україна рухається до демократії, тоді як 41% вказує на посилення авторитарних тенденцій. Лише 9% респондентів не змогли відповісти на це питання[24].

Респондентам, які вказали на авторитаризм, поставили уточнююче відкрите питання, чому вони так думають. Порівняно частіше люди вказували на обмеження свободи слова і тиск на ЗМІ – 18% респондентів. Ще 14% вважають, що публічна влада в Україні має занадто велику концентрацію, 13% висловили загальне незадоволення рішеннями влади та подіями в країні, по 12% – про діяльність ТЦК/мобілізацію, корупцію та обмеження свобод і прав (без уточнення та конкретизації)[25].

Показовим є сприйняття респондентами концентрації влади та відтермінування виборчого процесу. Цю відповідь обрали 18% тих опитаних, які переконані у русі держави до авторитаризму, аргументуючи свою думку саме відсутністю виборів (хоча останні об'єктивно відкладені через дію воєнного стану). Слід зауважити, що у загальнонаціональному вимірі цей показник є досить низьким і становить лише 7%[26].

Перехід від публічного управління воєнного часу до публічного управління відбудови та європейської інтеграції є найважливішим стратегічним завданням. Успіх цього переходу залежить від того, наскільки публічна влада зможе позбутися тимчасових авторитарних елементів і повернутися до демократичних засад.

Повоєнна відбудова України потребує не просто відновлення інфраструктури, а створення нової, стійкої та прозорої системи управління. Публічна адміністрація має стати ефективним інструментом залучення та використання багатомільярдної міжнародної допомоги. Це вимагає повної прозорості та підзвітності у використанні фондів, тобто наявність військових адміністрацій у поствоєнний період буде сприйматися міжнародними партнерами як ризик нецільового використання коштів та зниження демократичного контролю; відновлення повноцінного місцевого самоврядування, а саме, децентралізація має бути не згорнута, а поглиблена; відновлення повноважень ОМС повинно відбутися негайно після скасування воєнного стану, щоб забезпечити демократичну легітимність процесів відбудови на місцях; критично важливим аспектом є подолання корупції, оскільки неефективність та корупція під час відбудови стануть найбільшим гальмом євроінтеграції та джерелом внутрішнього конфлікту, а публічне управління має зміцнити антикорупційні інститути (НАБУ, САП, НАЗК) та забезпечити їхню незалежність[27].

[23] Рябчук, М. (2024). Вказ. пр., с. 48-50.
[24] Артюшенко, В.В. (2025). Вказ. пр.
[25] Там само.
[26] Там само.
[27] Гришко, В. (2020). Вказ. пр., с. 83.

Реформа публічного управління (Public Administration Reform – PAR) є не просто внутрішньою ініціативою, а ключовим імперативом у контексті євроінтеграційного курсу України. Вона становить центральний елемент як укладеної Угоди про асоціацію, так і відповідності країни Копенгагенським критеріям, а відтак – невіддільною умовою переговорного процесу щодо повноправного вступу до Європейського Союзу.

Оцінювання стану цієї реформи здійснюється Європейською комісією на основі деталізованих принципів SIGMA (Support for Improvement in Governance and Management). Ці принципи охоплюють шість взаємопов'язаних і критично важливих сфер функціонування держави. Вони включають: формування стратегічної рамки реформи, що передбачає наявність єдиної, чітко узгодженої та довгострокової стратегії публічного управління; забезпечення ефективної політики та координації, що вимагає належного планування, міжвідомчої координації та активного залучення громадськості до розробки рішень; модернізацію державної служби та управління людськими ресурсами на основі принципів меритократії, підвищення професіоналізму та суворої деполітизації кадрів; встановлення надійної системи підзвітності, що реалізується через чітке розмежування функцій, прозорість, функціонування незалежного аудиту та ефективний судовий контроль; вдосконалення надання послуг шляхом орієнтації всіх процесів на кінцевого клієнта, зокрема через інтенсивну цифровізацію; забезпечення управління публічними фінансами, яке передбачає фіскальну прозорість та найвищу ефективність використання бюджетних коштів[28].

Таким чином, PAR за методологією SIGMA є комплексним інструментом, що відображає готовність України до інтеграції в європейський адміністративний простір.

Євроатлантичний виклик для публічної влади полягає у тому, щоб не допустити, щоб тимчасова логіка воєнного стану (централізація, швидкі, але непрозорі рішення) суперечила постійній логіці ЄС (децентралізація, підзвітність, прозорість). Успішна відбудова можлива лише через повернення до повноцінної демократії та імплементації європейських стандартів публічного управління. Цей процес узгодження внутрішньої трансформації України з зовнішньою безпековою відповіддю та трансформацією самого Європейського Союзу має вирішальне значення для інтеграції, що підтверджується аналізом А. Хункос та С. Пратт (2025)[29].

Таким чином, сучасний стан політичного режиму в Україні можна визначити як нестійку демократію, оскільки в країні зберігається базова конституційна структура, але водночас спостерігається напруга між демократичними процедурами та вимушеними воєнним станом авторитарними тенденціями. Це вимагає підготовки стратегії переходу («механізмів демонтажу»), що передбачає законодавче розмежування повноважень військових адміністрацій та органів місцевого самоврядування для уникнення їх дублювання; відновлення медійного плюралізму шляхом поступового відходу від формату єдиного телемарафону; імплементацію стандартів SIGMA, що забезпечать прозорість та підзвітність державних інституцій. До авторитарних елементів, які підлягають демонтажу або трансформації після завершення бойових дій, слід зарахувати: надмірну централізацію управління через ВА, практику одноосібного прийняття рішень на місцях та обмеження доступу до публічної інформації, що в мирний час суперечить принципам європейського врядування.

Висновки. За умов війни політичний режим в Україні трансформувався у специфічний «гібридний режим надзвичайного стану». Вона характеризується поєднанням високої суспільної легітимності з вимушеною концентрацією владних ресурсів у виконавчій вертикалі та обмеженням політичної конкуренції.

Конституційна структура влади збережена, але доповнена військовими адміністраціями, які діють за принципом єдиноначальності, що є інструментом централізації. Діяльність ВА викликає дублювання повноважень з ОМС та створює ризик згортання децентралізації.

Ключові проблеми публічного управління, що живлять авторитарні ризики, включають незавершеність адміністративно-територіальної реформи, дисбаланс у діяльності інститутів, не-

[28] Кіфоренко, О. (2022). Поняття публічного управління: історичний генезис. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, 3, с. 4–5.

[29] Juncos, A., Pratt S. (2025). A pragmatist theory of power: understanding the EU's transformation and security response to Russia's war in Ukraine. *Comparative European Politics*, 23, pp. 652–670. https://doi.org/10.1057/s41295-025-00417-8.

дорегульованість розподілу функцій та, особливо гостро, корупцію та інші інституціональні дисфункції.

Обмеження конституційних прав (включно зі свободою слова) є виправданим лише за умови їхньої пропорційності, легітимності та тимчасовості. Такі механізми, як Єдиний телемарафон, потребують постійної оцінки з точки зору збереження політичного плюралізму.

Суспільне сприйняття відображає напругу: 41% громадян бачить розвиток авторитарних тенденцій, пов'язуючи це з обмеженням свободи слова, концентрацією влади та корупцією.

Стратегічний орієнтир – повоєнна відбудова та євроінтеграція – вимагає негайного повернення до повноцінного функціонування ОМС та імплементації європейських стандартів публічного управління (принципів SIGMA). Непорушність фундаментальних прав, підзвітність, прозорість та боротьба з корупцією є імперативами для успішної інтеграції в ЄС.

Збереження демократичної легітимності та ефективності управління в умовах війни вимагає більшої прозорості, підзвітності тимчасових органів та забезпечення судового контролю над діями влади, щоб запобігти перетворенню тимчасових авторитарних заходів на постійну практику, що віддаляла б Україну від європейських цінностей.

Список джерел

1. Артюшенко, В.В. (2025). В Україні розвивається демократія чи авторитаризм: думки громадян розділилися. Соціологи розповіли, чому деякі українці вважають, що в Україні розвивається авторитаризм. *Дзеркало тижня*, 27 червня. Доступно за: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ukrajini-rozvivajetsja-demokratija-chi-avtoritarizm-dumki-hromadjan-rozdililisja.html (Дата перегляду: 11 серпня 2025).

2. Верховна Рада України (2015). Закон України «Про правовий режим воєнного стану». *Відомості Верховної Ради (ВВР)*, 28, с. 250–273. Доступно за: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (Дата перегляду: 11 серпня 2025).

3. Гришко, В. (2020). Квадрат ефективності публічного управління. *Інвестиції: практика та досвід*, 17-18, с. 81–84. https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.81.

4. Ейсмунт, В. (2021). Апеляційний суд дозволив Малехову вихід зі складу Львівської ОТГ. *ZAXID.NET*. Доступно за: https://zaxid.net/sud_dozvoliv_malehovu_viyti_zi_skladu_lvivskoyi_otg_n1522435 (Дата перегляду: 11 серпня 2025).

5. Їжа, М.М. та Курносенко, Л.В. (2023). Публічне управління в умовах викликів воєнного стану. *Public Administration and Regional Development*, 19, с. 11–30. https://doi.org/10.34132/pard2023.19.01.

6. Калюжний, О.І. (2023). Свобода слова vs. воєнний стан: окремі питання правового регулювання. *Legal Science and Education Journal*, 10, с. 95–102.

7. Кіфоренко, О. (2022). Поняття публічного управління: історичний генезис. *Таврійський науковий вісник. Серія: Публічне управління та адміністрування*, 3, с. 3–5. https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.3.5.

8. Когут, І.А. (2024). Військові адміністрації та місцеві органи влади: правові аспекти розподілу повноважень в умовах воєнного стану. *Правова позиція*, 1(38), с. 151–157.

9. Кудь, А. (2021). Децентралізовані інформаційні платформи як інструмент модернізації публічного управління. *Вісник післядипломної освіти. Серія «Управління та адміністрування»*, 1(15/44), с. 233–247.

10. Плотніков, В.В. (2024). Трансформація функцій місцевого самоврядування в умовах воєнного стану. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 2, с. 10–18.

11. Рябчук, М. (2024). Держава і громадянське суспільство в умовах війни. *Критика*, 6(58), с. 40–52.

12. Філіпова, Н.В. (2015). Зміна співвідношення понять «державне управління», «публічне адміністрування», «публічне управління» в системі суспільно-політичної трансформації. *Державне управління: удосконалення та розвиток*, 6, с. 15–21. Доступно за: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865 (Дата перегляду: 11 серпня 2025).

13. Boin, A., Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B. (2017). *The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure* (2nd ed.). Cambridge University Press. 210 p. https://doi.org/10.1017/9781316339756.

14. Juncos, A., Pratt S. (2025). A pragmatist theory of power: understanding the EU's transformation and security response to Russia's war in Ukraine. *Comparative European Politics,* 23, pp. 652–670. https://doi.org/10.1057/s41295-025-00417-8.

15. Levitsky, S. та Way, L.A. (2023). Democracy's Surprising Resilience. *Journal of Democracy*, 34(4), pp. 5–20.

16. Polegkyi, O. (2025). The Meaning and Consequences of the Russian-Ukrainian War for European Security. *Studia i Analizy Nauk o Polityce*, (1), 15–25. https://doi.org/10.31743/sanp.18391.

References

1. Artiushenko, V.V. (2025). V Ukraini rozvyvaietsia demokratiia chy avtorytaryzm: dumky hromadian rozdilylysia. Sotsiolohy rozpovily, chomu deiaki ukraintsi vvazhaiut, shcho v Ukraini rozvyvaietsia avtorytaryzm, *Dzerkalo Tyzhnia*, 27 June. Available at: https://zn.ua/ukr/UKRAINE/v-ukrajini-rozvivajetsja-demokratija-chi-avtoritarizm-dumki-hromadjan-rozdililisja.html (Accessed 11 August 2025).

2. Verkhovna Rada of Ukraine (2015). *Zakon Ukrainy "Pro pravovyi rezhym voiennoho stanu"*. *Vidomosti Verkhovnoi Rady (VVR)*, (28), pp. 250–273. Available at: https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/389-19#Text (Accessed 11 August 2025).

3. Hryshko, V. (2020). Kvadrat efektyvnosti publichnoho upravlinnia, *Investytsii: praktyka ta dosvid*, (17–18), pp. 81–84. https://doi.org/10.32702/2306-6814.2020.17-18.81.

4. Eismunt, V. (2021). Apeliatsiinyi sud dozvolyv Malekhovu vykhid zi skladu Lvivskoi OTH, *ZAXID.NET*. Available at: https://zaxid.net/sud_dozvoliv_malehovu_viyti_zi_skladu_lvivskoyi_otg_n1522435 (Accessed 11 August 2025).

5. Izha, M.M. and Kurnosenko, L.V. (2023). Publichne upravlinnia v umovakh vyklykiv voiennoho stanu, *Public Administration and Regional Development*, (19), pp. 11–30. https://doi.org/10.34132/pard2023.19.01.

6. Kaliuzhnyi, O.I. (2023). Svoboda slova vs. voiennyi stan: okremi pytannia pravovoho rehuliuvannia, *Legal Science and Education Journal*, (10), pp. 95–102.

7. Kiforenko, O. (2022). Poniattia publichnoho upravlinnia: istorychnyi henezys, *Tavriiskyi naukovyi visnyk. Seriia: Publichne upravlinnia ta administruvannia*, (3), pp. 3–5. https://doi.org/10.32851/tnv-pub.2021.3.5.

8. Kohut, I.A. (2024). Viiskovi administratsii ta mistsevi orhany vlady: pravovi aspekty rozpodilu povnovazhen v umovakh voiennoho stanu, *Pravova pozytsiia*, 1(38), pp. 151–157.

9. Kud, A. (2021). Detsentralizovani informatsiini platformy yak instrument modernizatsii publichnoho upravlinnia, *Visnyk pisliadyplomnoi osvity. Seriia "Upravlinnia ta administruvannia"*, 1(15/44), pp. 233–247.

10. Plotnikov, V.V. (2024). Transformatsiia funktsii mistsevoho samovriaduvannia v umovakh voiennoho stanu, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, (2), pp. 10–18.

11. Riabchuk, M. (2024). Derzhava i hromadianske suspilstvo v umovakh viiny, *Krytyka*, 6(58), pp. 40–52.

12. Filipova, N.V. (2015). Zmina spivvidnoshennia poniat "derzhavne upravlinnia", "publichne administruvannia", "publichne upravlinnia" v systemi suspilno-politychnoi transformatsii, *Derzhavne upravlinnia: udoskonalennia ta rozvytok*, (6), pp. 15–21. Available at: http://www.dy.nayka.com.ua/?op=1&z=865 (Accessed 11 August 2025).

13. Boin, A., Hart, P., Stern, E., & Sundelius, B. (2017). *The Politics of Crisis Management: Public Leadership Under Pressure* (2nd ed.). Cambridge University Press. 210 p. https://doi.org/10.1017/9781316339756.

14. Juncos, A., Pratt S. (2025). A pragmatist theory of power: understanding the EU's transformation and security response to Russia's war in Ukraine. *Comparative European Politics,* 23, pp. 652–670. https://doi.org/10.1057/s41295-025-00417-8.

15. Levitsky, S. та Way, L.A. (2023) Democracy's Surprising Resilience. *Journal of Democracy*, 34(4), pp. 5–20.

16. Polegkyi, O. (2025). The Meaning and Consequences of the Russian-Ukrainian War for European Security, *Studia i Analizy Nauk o Polityce*, (1), 15–25. https://doi.org/10.31743/sanp.18391.

Стаття надійшла / Received: 13.08.2025
Схвалено / Accepted: 10.12.2025